

Historie parodontologie v České republice.

Vývoj znalostí o parodontopatiích a chorobách sliznic dutiny ústní v České republice .

MUDr. Zdeněk Jebavý, Kolín

Ačkoliv byly parodontopatie prokázány na kosterních materiálech již před více než čtyřmi tisíci let, první práce o nich se objevují až od poloviny 18. století. Onemocnění se nazývalo od roku 1746 chorobou Fauchardovou /Pierre Fauchard 1678-1761/, od roku 1823 pyorrhoea interalveolodentalis /Alphons Toirac 1791-1863/. V Americe se od roku 1876 udržoval název Riggs Disease /John M. Riggs 1810-1885/, v Rusku od roku 1905 amfodontoz /N.N. Nesmejanov/. Nejužívanější název paradentosa vznikl v roce 1921, kdy A. Weski stanovil pojem paradentium.

Období do roku 1919 na území dnešní České republiky

První popis změn na dásních je v disertaci Josefa LILINGA z Plzně v roce 1838: De semiotica dentium et gingivae. První profesor zubního lékařství na Karlo-Ferdinandově universitě František NESSEL /1803-1876/ popisuje základní choroby dásní ve své německy psané učebnici "Compendium der Zahnheilkunde"/1856/.

Docent již České university Moric BAŠTÝŘ /1835-1894/ se v prvním dílu svého Zubního lékařství /1886/ zabývá povlaky a zubním kamenem. Profesor Eduard NESSEL /1851-1920/ přednášel o hnisotoku lůžkovém již v roce 1890 a o chorobách dásní a zubním povlaku píše ve své učebnici Zubní lékařství/1895/.

Další práce o parodontopatiích souvisejí převážně se vznikem časopisu Zubní lékařství /1900/, kde pro ně vznikl prostor: Karel WACHSMANN st./1857-1937/- replantace, profesor Stanislav ŠMELHAUS /1887-1959/- gingivitis ulcerosa, J. CHLÁDEK- hnisotok lůžkový a PROTIVENSKÝ- pyorrhoe a fokální infekce.

Problematika sliznic a chorob jazyka se objevuje v poslední čtvrtině 19. stol., hlavně v časopisu lékařů českých a pochází z pera pozdějších docentů a profesorů interny, dermatologie a ORL. Popisují zejména tuberkulosu /Emmerich MAIXNER, Josef THOMAYER/, leukoplakie /Vítězslav JANOVSKEÝ/, příjici a mikrofloru /František PATOČKA, Jan OBERTHEL/, choroby jazyka /Antonín VANČURA/.

Rozsáhlejší prací byla publikace Jindřicha MOURKA /1863-1898/ ve Sbírce přednášek a rozprav z oboru lékařského /1898/ Skvrny a pláty jazyka, zbarvený a barevný jazyk.

Období do roku 1949

Období třicátých let je charakterizováno v našich zemích založením prvních parodontologických oddělení a novým moravským časopisem Stomatologický věstník /1934-1950/.

V Praze vzniklo v roce 1931 samostatné oddělení na Státním ústavu pro zubní lékařství. Ředitel docent Karel ČERNÝ /1879-1956/ byl inspirován rozhodnutím o ustavení ARPA /Assotiation pour les Recherches sur les Paradentoses/ v témže roce v Paříži, kde jsme byli jedním ze šesti zakládajících členů /prof.KOSTEČKA/. Vedením oddělení byl pověřen mladý agilní lékař Karel BREUER 8.11.1905-4.10.1944/. Psal souborné informační články o oboru, vědecky se zabýval vztahy onemocnění k metabolismu a různým funkcím organismu /laboratorní vyšetření/, prováděl zábrusy, fixace, ortodontickou terapii. Jeho nadějná dráha evropsky uznávaného vědce byla násilně přerušena v roce 1938 pro židovský původ a byl nacisty likvidován v osvětimském krematoriu.

Samostatné parodontologické křeslo vzniklo v roce 1936 ve Zlíně zásluhou primáře Františka BARTOŠE /18.5.1900-4.12.1959/. Ten již v roce 1934 vytýčil místo paradentologie ve stomatologickém oddělení oblastní nemocnice na IV.konferenci profylaktického lékařství v Karlově Studánce.

Další oddělení vzniklo v roce 1936 na zubní klinice prof. JESENSKÉHO v Praze a jeho vedením byl pověřen mladý asistent Zdeněk MÉZL /30.5.1907/. Habilitoval se v roce 1946 a v roce 1949 emigroval do Holandska, kde byl profesorem v Groningen a dále přešel do Kanady, kde působil jako profesor v Montrealu. Mézl se zabýval ústními trichomonádami, vztahem protetiky k paradentose, histopatologií. Významné jsou zejména jeho práce o artikulaci a její rozdělení do čtyř tříd. Sbrušoval zuby do sánkové artikulace. V roce 1945 vydal monografii Interdentální papila. V roce 1941 otiskl v Kostečkově učebnici /viz dále/

ucelenou kapitolu o paradentopatiích. Konečně v roce 1949 vydal knihu PARADENTOSA, která byla dlouho základní učebnicí oboru s kvalitní mezinárodní úrovní.

Důležitý pro rozvoj naší parodontologie byl v roce 1938 v Praze pořádaný VII. mezinárodní kongres ARPA, který dal našim lékařům nové podněty i možnost vlastní prezentace.

Z publikací té doby upozorňuji na vynikající přehled chirurgického léčení alveolární pyorrhoe /1923/ z pera profesora Františka NEUWIRTA /1895-1957/. Č.PARMA se zabýval rentgenologií marginálního parodontu. Doc.Karel ČERNÝ vydal knihu Dlahové upevňování viklavých zubů /1930/.

K určité stagnaci došlo za války jednak uzavřením vysokých škol, jednak snížením publikačních možností a nedostatkem literatury. Přesto práce histologa profesora WOLFA Jana /1894-1977/, který dočasně působil na Státním ústavu, týkající se použití mikroreliefové metody pro výzkum povlaků a zubního kamene, byla vynikající.

Velmi aktivní v té době byl primář Čestmír PARMA /30.6. 1892-20.5.1962/. Na Státním ústavu vedl od roku 1925 rentgenologické oddělení a po nuceném odchodu Breuera od roku 1938 také paradentologii. V roce 1947 se habilitoval a v roce 1956 mu byl udělen doktorát věd bez obhajoby.

Mnohé Parmovy myšlenky nebyly obecně přijaty a střídal se pro ně s jinými, ale z vlastní zkušenosti vím, že byl ochoten své názory měnit. V roce 1941 si stanovuje jednotku "involutio irregularis processus alveolaris". Za involuční trias pak považuje osteoporosu kosti, zúžení periodontální štěrbinu a hypertrofii cementu.

Hodně pozornosti věnoval Parma artikulaci a rozšiřování mezihrbolkové rýhy u postranních zubů s mírným sbroušením řezáků, umožňujícím propulsi. Zajímavé jsou i jeho práce o mediálním tření.

Z řady publikací čtyřicátých let upozorňují alespoň na práci J.KOSTLÁNA o úpravě artikulace, J.NOVOTNÉHO článku o použití extraktů z placenty a Aloe arborescens u parodontozy a pozorování VOŽENÍLKOVÝCH ulcerosní gingivitidy.

Velmi významnou událostí poválečného období bylo jubilejní X. zasedání ARPA internationale v roce 1947 v Praze, na němž přednesli významná sdělení i naši vědečtí pracovníci.

Na nově vzniklé II.stomatologické klinice v Praze bylo zřízeno v roce 1946 paradentosní oddělení, které vedl asistent Antonín WACHSMANN.

Pokud jde o choroby sliznic a měkkých tkání, stále se objevují spíše práce nestomatologů a tak jedinou knihou s touto problematikou je učebnice profesora Františka KOSTEČKY /1893-1951/ Nauka o nemocech zubních a ústních /1941 a 1948/, kde je na svoji dobu rozsáhlá kapitola věnovaná této tematice.

Období padesátých let

Zřízení samostatného studia stomatologie na lékařských fakultách /1950/ vyvolalo nutnost přednášet parodontopatie a choroby úst a organizovat praktika. Proto na klinikách vznikla v první fázi alespoň vyčleněná křesla, později samostatná parodontologická oddělení. Ta se pochopitelně začala zabývat i vědecko-výzkumnou prací. Publikace v Československé stomatologii byly pak četnější. Přibyl i časopis Praktické zubní lékařství/1953/.

Velmi aktivní v té době byl opět Čestmír PARMA /viz výše/. Již v roce 1952 vydal učební texty Parodontopatie pro studující zubního lékařství. Z dlouholeté spolupráce s Ústavem hygieny práce a chorob z povolání vznikla i další skriptta Choroby dutiny ústní z povolání /1953/.

Významným činem Parmovým bylo zavedení balneoterapie v Karlových Varech v roce 1950. Značný ohlas mezi stomatology měla také metoda sklerotizace marginální gingivy preparátem TS160 /dusíkatý ypperit/ jako odezva na práce Francouze HULINA.

Parma hodně publikoval v cizině, zejména v Německu, i svoji učebnici "Parodontopathien" a byl v zahraničí hodně citován.

Kolektiv autorů pod redakcí J.Charvát, J.Flussera a V.Chvojkové /ze stomatologů M.Škach/ vydal v Thomayerově sbírce č.9-10 v roce 1952 pojednání o "Epitheloxerosis".

Potřeba pro studenty srozumitelnější ucebnice dala podnět ke vzniku učebních textů Choroby parodontu /1954/, kterou pod vedením J.Kostlána sepsal kolektiv pražských stomatologů-Z.Skála, L.Souček a J.Thořová.

Dalším velmi důležitým činem tohoto období bylo vydání knihy Choroby úst /1957/ autorů F.Neuwirta, M.Škacha, J.Švejdy a J.Komínka. Šlo o první pokus vytýčit koncepci druhé části oboru, do té doby nezpracovanou. Brzy na to navázala kniha J.Kostlána a M.Škacha Nemoci parodontu /1958/, která se stala výborným základem studia.

Celostátní sjezd /4./v Tatranské Lomnici v roce 1954 měl na programu i onemocnění ústní sliznice a nejvíce tam zaujaly referáty F.Neuwirta s M.Škachem a V.Kubelky s J.Herlesovou.

Významným mezníkem pro rozvoj parodontologie byl u nás celostátní sjezd /5./ ve Slovanském domě v Praze /1955/ za účasti řady zahraničních odborníků.

Prací uveřejněných v padesátých letech je řada a jejich obsah je pestrý. Alkalickou fosfatasu v dásni sleduje Kostlán, oxydoredukční potenciály Jebavý a Vrána, účinek fluoru na dásně Thořová, gingivitis granulomatosa a desquamativa objasňují Neuwirt, Škach a Vaněček.

V léčbě zkouší Novotný štěpné produkty proteos, chirurgickými metodami se zabývají Škach, Jebavý, Hellowá. Pozornost sliznicím věnují Frengl, Jebavý, Zábrodský, Kordina aspol., Toman, Thořová. Epitheloxerosis rozebírá Škach.

Katedra stomatologie ILF v Brně pořádala první týdenní kurs pro zájemce o parodontopatie /XII.1959/ za účasti 30 lékařů z celé republiky. Přednášeli doc.Kostlán, doc.Škach a as.Jebavý.

Období šedesátých let

Dochází k dalšímu rozvoji parodontologie. Specializovaná oddělení jsou na všech klinikách, v Krajských ústavech národního zdraví a mnohde již na okresech /SM kraj, Praha/.

Pro rozvoj oboru a jeho koncepci bylo významné zřízení samostatné parodontologické komise při stomatologické sekci Purkyňovy společnosti v březnu 1961. Iniciátorem celé akce byl ředitel VÚS v Praze doc. J. KOSTLÁN. Komise tak po letech navázala na tradice čs. ARPY. Předsedou se stal J. Kostlán, jednatelkou as. J. Thořová a členy prof. J. Švejda, doc. Č. Parma, doc. M. Škach, doc. J. Ležovič z Bratislavy, asistenti B. Mejchar, Z. Jebavý, B. Fiala a A. Dudra z Košic. Docházela i řada dalších zájemců. Diskutovalo se o problémech a do jisté míry se koordinoval i výzkum. ^{oboru}

Později předsedal doc. Škach a pracovní skupina doc. Fialy zpracovala podklady pro nástavbovou atestaci z parodontologie. Do konce šedesátých let ji složilo asi 20 lékařů. Komise i sjednotila nomenklaturu, aby bylo snadnější srovnání se zahraničím a umožnila tak snadnější orientaci našich stomatologů.

Rozsáhlý výzkum epidemiologie parodontopatií v sedmi vybraných oblastech ČSSR ukázal, že mezi 41-50 lety má již 30 % vyšetřených gingivitidu a 60 % větší parodontální změny.

V roce 1969

Tě z komise stala sekce samostatná pro ČSR a SSR. V Čechách bylo vedení sekce čtyřčlenné : doc. Škach, doc. Mejchar, doc. Fiala a Z. Jelínková z Kutné Hory. Ve výboru Společnosti zastupoval parodontology Z. Jebavý.

K usměrnění práce v terénu přispěly léčebné postupy vydané MZd, naposled v roce 1968. Vypracovali je Kostlán se Škachem.

V Brně na stomatologické klinice ILF bylo v roce 1968 druhé školení parodontologů, tentokrát rozšířené o choroby ústní sliznice.

Začaly se objevovat kandidátské práce s parodontologickou tematikou /Škach, Simaan, Cecava, Thořová, Mejchar, Zábrodský/. Parodontologové dostávají ceny Společnosti za publikace: Kostlán-Thořová-Škach 1961, M. Kindlová 1962, Z. Jebavý 1969, M. Škach 1970.

7

Pro propagaci oboru znamenal hodně II.sjezd s mezinárodní účastí v Mariánských Lázních v roce 1961, symposium ke 100 letům Purkyňovy společnosti v Praze v roce 1962 i III.sjezd mezinárodní účastí v roce 1967 ve Starém Smokovci.

Byly vydány nové učebnice, které významně ^{prispěly} ke znalostem oboru. Jsou to především Onemocnění ústní sliznice /1963/ autorů Škacha, Švejdy a Lišky se spol. V roce 1967 vyšla podruhé přepracovaná učebnice Onemocnění parodontu Kostlána a Škacha. Ve skriptech byly vyplněny mezery okrajových oborů: Projevy kožních chorob v dutině ústní a choroby rtů /1963/ J.Dandy a Z.Jebavého a J.Švejdy-M.Smékala a V.Košuta Klinické syndromy a příznaky v orofaciální oblasti /1967/

Alespoň krátce o významnějších osobnostech tohoto období:

Prof.MUDr.Jarmil Kostlán, DrSc. /8.11.1915-22.11.1986/. Pracoval od roku 1945 na I.stomatologické klinice v Praze, od r. 1952 byl ředitelem Výzkumného ústavu stomatologického. Habilitoval se v r. 1953, profesorem jmenován 1964, DrSc.1965. Později pracoval pět let ve WHO se sídlem v Kodani, dva roky působil i jako profesor v Buffalo-USA. Mimo učebnic publikoval i 20 prací z oboru parodontologie. Zejména se zabýval úvahami o fyziologickém postavení zubu a jeho vlivu na parodont, indexy a epidemiologickým sledováním parodontopatií.

Prof.MUDr.Miroslav ŠKACH, DrSc. /23.1.1916/ pracoval od roku 1947 na II.stomatol.klinice v Praze a od 1953 vedl parodontologické oddělení. CSc.1958, Dr.Sc.1975, habilitace 1961, prof. 1991. Ve své práci se neomezoval jen na parodontopatie, ale zasloužil se o vybudování druhé části oboru - chorob ústních sliznic. Vychovával řadu předních parodontologů a je právem uznávaným představitelem oboru v posledních desetiletích.

Své zkušenosti a názory uložil do společných učebnic parodontologie a chorob ústních sliznic. Dále zpracoval kapitolu o měkkých tkáních úst ve Speciální patologii pro studující zubního lékařství /1953/ a v Patologické anatomii speciální /1966/. Škachových prací je mnoho a řada z nich nově formuluje studovanou tematiku: projevy lékové nesnášlivosti, difer.diagnostika

onemocnění ústní sliznice, chirurgická terapie parodontózy, vysoký úpon frenula a mělké vestibulum, povlak jazyka, stomatitis aftosa, epitheloxerosis.

Profesor MUDr.Bořivoj MEJCHAR,CSc. /3.4.1922/. Od roku 1952 pracoval na plzeňské klinice, vedl parodontologické oddělení a od roku 1969 byl přednostou kliniky. CSc. 1966, habilitace 1967, profesor 1979. Z jeho prací jsou nejvýznamnější kapilaroskopie a histochemie sliznic a jejich onemocnění, prohlubování mělkého vestibula a řada pozorování slizničních chorob. Dlouhá leta pracoval v parodontologické sekci.

Profesor MUDr.Andrej EDLÁN, Dr.Sc. /31.8.1917, zemřel v Izraeli/. Působil na II.stomatologické klinice v Praze, později jako přednosta stomatologické kliniky v Plzni do odchodu do Izraele /1969/. Na obou pracovištích se zabýval problematikou mělkého vestibula.

Profesor MUDr.Boris FIALA,Dr.Sc. /18.10.1930/. Po krátkém působení v Bruntále pracoval na olomoucké klinice /1959-1993/, kde vedl parodontologické oddělení, od roku 1972 terapeutickou kliniku a od roku 1979-1991 byl přednostou I. kliniky. CSc.1965, habilitace 1968, Dr.Sc. 1979, profesor 1982. Vedl řadu let parodontologickou sekci. Publikoval rozsáhlé epidemiologické studie, sledoval vit.E u parodontopatií, nové léčebné metody a věnoval se organizaci oboru v SM kraji.Úspěšně se zabával i otázkami forensní stomatologie.

Docent MUDr.Jan CECAVA,CSc. /2.9.1922/. Dělal parodontologii již na stomatologickém oddělení KÚNZ v Brně. Od roku 1976 byl přednostou II.Stomatologické kliniky v Brně. CSc.1959, habilitace 1970. Zabýval se hlavně irigacemi, prokrvením a zásobením dásní kyslíkem. S Jeřábkem konstruoval irigační přístroj.

Docent MUDr.Stanislav ZÁBRODSKÝ,CSc. /19.5.1928-5.12.1992/. Do roku 1960 pracoval na lůžkovém oddělení v Pardubicích, potom přešel na II.stomatologii v Praze, nejprve na lůžkové, později na parodontologické oddělení. Od roku 1983 vedl oddělení pro onemocnění sliznic. CSc.1970, habilitace 1988. Navrhl původní metodu operace dolního frenula a zejména se zabýval chorobami sliznic /64 prací/.

MUDr. Julie THOŘOVÁ, CSc. /26.5.1916/. Leta pracovala na VÚS v Praze jako asistentka doc. Parmy, 1958-1962 vedla parodontologické oddělení, později vědecký pracovník. CSc. 1964. Zabývala se zejména konservativními metodami léčení parodontopatií, vlivem fluoru na dásně a epidemiologickými studiemi. Veliký kus práce vykonala i jako jednatelka parodontologické komise.

MUDr. Zdeněk Jebavý /5.2.1929/. Pracoval od roku 1952 na stomatologické klinice v Hradci Králové jako asistent, 1953-1963 vedl parodontologické oddělení. Od roku 1963-1989 primář v Kolíně, kde se věnoval i onkologii a traumatologii. Zabýval se hlavně sliznicemi, chorobami z povolání, kožními chorobami a rty. Dosud pracuje na historii oboru.

MUDr. Vlasta FILKOVÁ /9.1.1918/. Pracovala na I. stomatologické klinice v Brně 1948-1971. Vedla parodontologické oddělení 1960-1971.

MUDr. Věra HALAČKOVÁ /21.5.1935/. Pracovala na stomatologické klinice v Brně 1959-1971. Publikovala pozorování slizničních onemocnění.

Prof. MUDr. Josef ŠVEJDA /12.9.1905- 1992/. Patřil k nejvzdělanějším stomatologům se širokými zájmy. Vzdělával se na mnoha zahraničních pracovištích. Byl primářem v Českých Budějovicích, dále pracoval jako přednosta klinik v Olomouci /1952/, Plzni /1954/ a v Brně na II. stomatologii. V letech 1971-1982 pracoval ještě jako vědecký pracovník na VÚS v Praze. Habilitace 1953, profesor 1959, Dr.Sc. 1963. V našem oboru se zabýval hlavně sliznicemi, později rastrovací elektronovou mikroskopií.

Parodontologických publikací v české literatuře šedesátých let je mnoho, dvojnásobek minulých desetiletí. Proto na ně upozorním alespoň sumárně. Přibývá prací s histologickou a histochemickou problematikou /Hornová, Zapletal, Mejchar, Wolf, Handzel, Liška, Jebavý/, sleduje se cévní zásobení /Kindlová, Ter-Manueliancová/, koncentrace kyslíku /Cecava aspol./, tkáňový mok /Iványiová/. Stále se diskutuje o etiologii onemocnění /Fiala, Čermáková, Černá, Vašková, Thořová, Halačková/, o vztazích k protetice /Komínková, Voldřich, Zábrodský, Bittner, Sazama/ a chirurgické ošetření /Edlán, Mejchar, Filková-Halačková, Skoupilová-Szwarcová, Handzel, Ter-Manueliancová, Škach/, zejména o frenulu /Škach,

Krejjsa, Janota, Zábrodský, Škach/. Vycházejí práce epidemiologické /Ter-Manueliancová, Thořová/ a historické /Jebavý/.

Výrazně stoupl zájem o sliznice-trojnásobně proti minulým desetiletím- a o měkké tkáně ústní. Jsou rozebírány jednotlivé druhy a skupiny stomatitid /Dřízhal, Jebavý, Zábrodský, Škach, Hornová/, xerostomie /Jebavý, Sazmová/, slina /Jebavý/, stomatodynie /Skoupilová/, choroby rtů /Jebavý/ a jednotlivé léčebné postupy /Ter-Manueliancová, Škrabánková, Jebavý/.

Mnohé práce přes bombastickou reklamu, publicitu a nekonečné diskuze nepřinesly nic nového /Kubelka-Škaloud:Oxidované sérum, "Kramperovy fixace"/.

Sedmdesátá leta

Rozvoj parodontologie pokračoval rychlým tempem. Specializovaná křesla nebo oddělení byla již prakticky na každém okrese. Přibývalo lékařů s nástavbovou atestací nebo atestací II.st., kteří se oboru věnovali.

Zasedání GIRS v Praze v roce 1970 se zabývalo patologií ústní sliznice a naši odborníci se zde dobře upl^atnili.

Řada disertačních prací byla věnována parodontopatiím a sliznicím /Z.Broukal, M. Skupilová, M. Ter-Manueliancová, M. Preisler, I. Dřízhal, M. Plaček -CSc., M. Škach, M. Kindlová, B. Fiala-DrSc./.

Cenu Purkyňovy společnosti za rok 1975 obdrželi M. Plaček, M. Škach a L. Mrklas /otázky frenula/.

Již ve 3.vydání vychází kniha M. Škacha a J. Kostlána Onemocnění parodontu /1973/. M. Škach dále sděluje v Novinkách v medicíně č.11-1975-Nové poznatky v diagnóze a léčbě ústní sliznice. Vychází nově přepracované vydání Onemocnění ústní sliznice /1975/ od M. Škacha, J. Švejdy a K. Lišky se spol. Dále vydává Z. Štáva Nemoci kůže a ústní sliznice /1977/. Rozsáhlá část Stomatologického sborníku II /Brno 1977/redigovaného J. Cecavou je věnována otázkám oboru.

Počet publikací u parodontopatií je na úrovni minulého desetiletí /68/, méně jich pojednává o sliznicích /34/-Tab.1.

Zásadní práce o výzkumu parodontu, parodontopatií i krevního zásobení parodontu publikovala Kindlová, často ve spolupráci s Broukalem a Mrklasem. Epidemiologické studie velkého rozsahu a hloubky prováděl Fiala s Čermákovou aspol.

Hlavním hitem tohoto období byly otázky vysokého úponu frenula, prohlubování vestibula a krytí obnažených krčků: Zábrodský-Škach, Mejchar, Skarlandt, Plaček, Krejsa aspol., Ter-Manueliancová, Houbová aj.

Hydantoináty a hyperplaziemi dásní se zabývali Dřízhal-Hrdinová, Cecava-Zapletal, kolagenem Handzel, biochemií Zajíček. Povlaky, mikrobiologii a zubní kámen studuje zejména Broukal.

Sondu k měření chobotů vyvinul Plaček. Irigacemi se dále zabýval Cecava se spolupracovníky.

U slizničních změn zásadní práce o aftosní stomatitidě napsali Zábrodský, Škach, Preisler, Strejček aj., Adamčík aj., Jebavý. Naevus spongiosus albus rozebrali Houbová s Hálou. Slinou u gerontů se zabýval Jebavý se spol. Agilní byli i Jansa-Jansová, Zapletal aj.

Několik dat u významnějších autorů tohoto období:

Doc.MUDr.Jan Handzel, CSc. /18.8.1938/. Pracoval na II.stomatologické klinice v Praze 1961-1969 a od 1994. Od roku 1969 byl na stomatologické klinice v Motole, kde byl i přednostou /1986/. K nejdůležitějším patří jeho práce o degradaci kolagenu ve sliznici. CSc.1982, habilitace 1986.

Doc.MUDr.Marcel Preisler, CSc. /10.9.1931/. Od roku 1960 pracoval na I.stomatologické klinice v Praze. CSc.1977, habilitace 1982. Hlavní zaměření na parodontopatie, vit.B₁₂, sliznice.

Doc.MUDr.Marie Ter-Manueliancová, CSc. /18.4.1924/. Do roku 1965 pracovala na obvodě, 1969-1984 na I.stomatol. klinice v Praze. CSc.1976, habilitace 1992. Vydala knihu Parodontologické minimum ve dvou vydáních.

MUDr.Maud Kindlová, DrSc. /30.7.1929/. Pracovala jako vědecký pracovník na VÚS v Praze v letech 1953-1989 /1992/. Publikovala řadu základních výzkumných prací o parodontu, jeho cévním zásobení, experimentálních parodontitidách, vlivu ústního prostředí na sliznice. CSc.1963, Dr.Sc. 1978.

Doc.MUDr.Petr Skarlandt, CSc. /28.12.1943/. Pracoval na I.stomatol. klinice v Praze, kde byl i zastupujícím přednostou /1984-5/. Později přešel na VÚS a byl zde ředitelem 1987-1990. CSc.1981, habilitace 1985. Hlavní zaměření na chirurgické ošetření parodontopatií /frenulum, prohlubování vestibula, krytí obnažených krčků/.

MUDr.Kateřina Jansová, CSc. /21.6.1944/. Na I. stomatol.klinice v Olomouci od roku 1974, od roku 1979 na II.stomatol.klinice v Olomouci. CSc.1982.

MUDr.Lubomír Zapletal /17.9.1932/. Pracoval ve Svitavách, Hustopečích a Břeclavi /1957-1963/, na II.stomatologii v Brně 1963-1967 a znovu od roku 1974, jako zástupce přednosty 1989-1993. Mezi tím ordinář parodontologie na MÚNZ Brno.

MUDr. Zdeněk BROUKAL, CSc. /30.3.1943/. Od roku 1966 pracuje na VÚS v Praze, ředitelem ústavu byl v letech 1990-1992. Zabýval se mikrobiologií ústní dutiny, plakem, zubním kamenem apod. CSc. 1979.

Docent MUDr. Mirko PLAČEK, CSc. /30.4.1940/. Pracoval na I. stomatologické klinice 1968-1991. CSc. 1978, habilitace 1988. Zabýval se frenulem, parodontologickou chirurgií, konstruoval sondu na měření chobotů.

MUDr. Věra SAZMOVÁ /30.4.1933/. V letech 1966-1971 pracovala na klinice v Hradci Králové, od roku 1963 vedla parodontol. oddělení. V letech 1971-1994 byla na I. stomatologické klinice v Brně. Publikace jsou z celého oboru.

Doc. MUDr. Jana HORNOVÁ, DrSc. /5.1.1926/. Pracovala jako patologický histolog na I. stomatologické klinice v letech 1950-1991. CSc. 1965, habilitace , Dr. Sc. 1972. Významně se podílela na mnoha pracech parodontologických i slizničních onemocněních.

Osmdesátá leta

V tomto období dosáhl rozvoj parodontologie zatím svého maxima. Léčebná péče se poskytovala v široké míře a zájem lékařů o obor byl značný. Počet publikací zůstával na celkové úrovni minulých dvou desetiletí, ale stoupl počet publikací o slizničních a vyrovnal se s parodontopatiemi.

Odbornou činnost koordinovala parodontologická sekce, kde byli aktivní zejména prof. Fiala a jednatelka Zdr. Jelínková z Kutné Hory. V roce 1981 na celostátním gerostomatologickém sjezdu v Karlových Varech byl blok 7 přednášek věnován ústním sliznicím. V roce 1984 byl v Bratislavě celostátní kongres, na němž byla problematika oboru bohatě zastoupena. V roce 1982 se konalo v Bratislavě I. Parodontologické symposium. V roce 1988 se uskutečnilo II. celostátní symposium parodontologů v Kutné Hoře, které bylo poslední společnou akcí se SR.

Byla obhájena řada kandidatur s parodontologickou tematikou: P. Skarlandt, K. Jansová 1982, Z. Maříkové 1982, H. Černá 1985, V. Kompert 1986.

Cenu Společnosti za publikace dostala M. Ter-Manueliancová 1986.

Z knižních publikací vyšly : M. Škach spol. Onemocnění ústní sliznice /další vydání 1982/, Příručka Stomatologie v praxi - Urban, Škach spol. 1988, Dvakrát vyšlo Parodontologické minimum - M. Ter-Manueliancová /naposled 1988/.

V parodontologických publikacích byla opět hojně zastoupena chirurgická léčba: Skarlandt, Čaha, Halačková Dřízhal, Slezák, Skřivánková- a mělké vestibulum: Hrdinová, Tachovská, Dřízhal. Řada publikací se týkala epidemiologie: Janota, Krejsa, Motyčka, Dřízhal. Byl učiněn pokus o sjednocení parodontologické dokumentace na celostátní úrovni: Ter-Manueliancová, Krejsa, Dřízhal. Značný zájem byl i o mikrobiologii ústní dutiny: Broukal, Dušková, Čechová, Preissler. Také histologická problematika nezůstala stranou: Cecava, Zapletal, Hornová, Škach, Skarlandt. Imunitou se zabývali Jansa-Jansová, Olšanská, Skarlandt, Poleník, Zavázal. V rozsáhlém výzkumu pokračovala Kindlová, Maříková, Broukal.

Problematiku plaku a zubního kamene řešili Novotný, Kindlová, Špindrichová, Havlík, Bleha aj. Vztahem celkových onemocnění k parodontu se zabývali Škach, Zábrodský, Saidlová a spol., Třeštíková, Sazmová. Ortopantomogram v parodontologii hodnotí Dřízhal. Irigace dále sleduje Cecava, Zapletal a spol. Léčbou se zabývá Dřízhal, Fiala, Černá.

Velmi pestré jsou publikace s problematikou sliznic a ústních chorob. Vliv stáří na sliznice rozebírá Škach. Hodně pozornosti je věnováno i mikrobiologii úst: Čechová a spol., Broukal, Dušková, Matyášová, Hecová, Kilian. Histologii a cytologii studují Hornová, Kukletová, Šlais-Houbová, Poleník, Pazdera. Řada autorů sleduje jednotlivé formy chorob sliznice: herpetická onemocnění /Zábrodský/, HFM chorobu /Slivka/, puchýřnatá onemocnění /Dřízhal, Slezák, Saidlová/, bílý spongiosní naevus /Houbová/, lichen ruber /Skoupilová, Černá, Čermáková/, morbus Pringle /Hůlová, Houbová, Říha/, tbc /Pírková/. Sjögrenův syndrom rozebírá Dřízhal, lingua plicata Švejda-Škach, histiocytosu X Fassmann, Šindelka a spol., lipoidproteinosu Čáslavová, Sazmová, Kořínek, morbus Rosenthal Dřízhal-Podlešák a spol. Vlivem cytostatik se zabývá Dřízhal-Bartáková. Úspěšnost léčby posuzují Skoupilová, Černá, Thon, Antalovská-Bartáková, Krejsa, Ter-Manueliancová.

Uvádím některé agilnější pracovníky té doby:

Doc.MUDr.Helena HOUBOVÁ,CSc. /22.2.1933/. Na plzeňské klinice pracuje od roku 1959. CSc. 1987,habilitace 1990. Zabývá se hodně sliznicemi, mezi nejvýznamnější práce patří otázky bílého spongiosního naevu.

Doc.MUDr.Ivo DRÍZHAL ,CSc. /7.9.1939/. Na klinice v Hradci Králové pracuje od roku 1965. Rozsah zájmů je široký. Hodně publikuje o sliznicích a Sjögrenově syndromu. Se Slezákem aspo. vydal publikaci Infekční choroby ústní sliznice. Je předsedou parodontologické společnosti od roku 1990. CSc.1977, habilitace 1991.

MUDr.Marta ČERMÁKOVÁ /26.3.1932/.Pracovala na I.štomatologii v Olomouci v letech 1967-1993.

Doc.MUDr.Milada SKCUPILOVÁ,CSc. /12.4.1934/. Na I.stomatologii v Olomouci pracovala v letech 1958-1994. CSc.1978,habilitace 1986.

Doc.MUDr.Hana Černá,CSc. /8.7.1946/. Pracuje na I.štomatologii v Olomouci od roku 1969. CSc. 1985, habilitace 1989.

MUDr.Otakar Krejsa. CSc. /18.7.1937/. Od roku 1966 pracuje na VÚS v Praze, je ředitelem ústavu od roku 1993. CSc.1983. Zabýval se hlavně parodontopatiemi- frenulum, rtg, epidemiologie.

MUDr.Jana DUŠKOVÁ,CSc. /22.10.1952/. Na VÚS v Praze pracuje od roku 1977. CSc.1988. Spolupracovala hlavně na otázkách ústní mikrobiologie a na experimentálních pracech.

Doc.MUDr.Zdeňka HALAČKOVÁ,CSc. /29.8.1946/. Pracuje na I.stomatologii v Brně. CSc.1983, habilitace 1988 a 1994.

Devadesátá leta

Po politických změnách koncem roku 1989 se zdravotnictví včetně stomatologie prudce měnilo a celá ambulantní část rychle privatizovala.Se vznikem nových pojišťoven se změnil výrazně i způsob odměňování. Péče o parodont má v ceníku jen pár položek a nijak výrazné honorování. Proto řada vyškolených pracovníků dala přednost praktické stomatologii, zanikly polikliniky a tím i parodontologická oddělení.

Samotným oborem by se asi sotva kdo uživil. Ani vyšší atestace se zatím nedaly dobře uplatnit. Časem začala Česká stomatologická komora vydávat certifikáty pro parodontologii, které obsahují jen málo položek, které nesmějí praktičtí stomatologové provádět.

V současné^{době} se v parodontologii opět začíná hledat způsob, jak provádět specializovanou péči systematictěji v terénu a nejen na klinikách. A to bude jistě nějaký čas trvat.

Pokud jde o publikace, zatím jich nebylo a je možné, že jich dokonce v tomto desetiletí bude nejvíce. Nový časopis Lékařské komory stomatologů - LKS /1991/ umožňuje totiž publikovat zejména kazuistiky, pro terén velmi potřebné. Vyrovnává se tím sloučení časopisů Česká stomatologie a Praktické zubní lékařství /1996/ s redukcí počtu stránek.

Samostatná Česká parodontologická společnost pod vedením doc.Dřízhala spojila své síly s LKS a pořádá nebo se podílí na řadě akcí. Od roku 1994 se zcela oddělili slovenští parodontologové, kteří od šedesátých let byli mnohdy publikačně aktivnější než čeští kolegové.

Mimo Společnosti pořádají četné akce a kursy s parodontologickou tematikou i kliniky, ústavy a různá sdružení stomatologů. Rozšiřuje to nevídanou měrou i možnosti vzdělávání v oboru.

Ve Frankfurtu nad Mohanem vznikla v listopadu 1997 Evropská federace pro parodontologii, navazující na před lety zaniklou ARPA. Mezi současnou dvacítkou členů je i česká Společnost.

* V říjnu 1998 byl pořádán II. Sazavův den v Hradci Králové věnovaný zcela sliznicím. Ve stejném měsíci byly pořádány i Kroměřížské parodontologické dny.

z
/1995/ knižních publikací vyšla Praktická parodontologie od R.Slezáka a Infekční choroby ústní sliznice autorů R.Slezáka, I.Dřízhala, J.Horáčka a O.Kopeckého /1997/.

V parodontologické literatuře se objevují stále nové modifikace chirurgických metod: Dřížhal, Slezák, Plaček, Preisler, Halačková, Houbová, Slabý, Černá. Pozornost je věnovaná i nadále epidemiologii: Doubravský, Goišová, Krejsa, Jelenová Broukal, Slezák - dále bakteriologii: Broukal Škach, Plaček, Korábek, Pávek - histologii a histochemii: Olšanská, Havlíček, Skarlandt, Zavřel, Škach - tkáňovému moku a molekulární biologii : Zavřel.

* V říjnu 1977 na mezinárodním kongresu v Praze byla sekce VI věnována parodontologii /5 přednášek/.

Popisována jsou i pozorování změn na parodontu u celkových onemocnění: Dušková, Broukal, Slezák - u těhotenství: Čermáková a spol. - u hormonální antikoncepce: Zemen, Černá a spol. Ve výzkumné a experimentální práci pokračovali Kindlová, Broukal, Dušková. Novou klasifikací se zabýval Dřízhal a Slezák. Některé práce si všímají vztahu parodontu k protetice, zachovné stomatologii a ortodontii. Zkoušejí se nové konservativní metody.

U slizničních onemocnění je stále nejvíce pozornosti věnováno herpetickým onemocněním: Slezák, Fassmann - HFV chorobě: Slezák, Dřízhal - HIV : Preisler, Plucarová, Roubalíková - cytomegalovirům: Slezák - aftám: Skoupilová, Černá - kandidose: Zábrodský, Slezák - krevnímu řečišti: Mejchar.

Xerostomiím se věnuje Antalovská, Dřízhal, Slezák - dyniím Slivka. Řadu zajímavých kasuistik publikuje Slezák. V historii pokračuje Jebavý.

Z agilnějších pracovníků tohoto období jmenuji alespoň:

Doc. MUDr. Pavel Poleník, CSc. /20.9.1952/. Pracuje na stomatologické klinice v Plzni od roku 1976. CSc. 1987, habilitace 1992.

MUDr. Radovan Slezák, CSc. /30.3.1958/, Na stomatologické klinice v Hradci Králové pracuje od roku 1982. CSc. 1991. Hodně publikuje výborné kasuistiky, věnuje se dosti sliznicím. Vydal knihu Praktická parodontologie /1995/ a s Dřízhalem a spol. Infekční choroby ústní sliznice /1997/.

MUDr. Ladislav Korábek /4.2.1956/. Od roku 1980 pracoval v Chrudimi, od roku 1985 na KÚNZ STK v Praze jako protetický ordinář, od roku 1988 na parodontologickém oddělení II. stomatologie v Praze se zaměřením na protetiku u parodontopatií.

S O U H R N

Znalosti o parodontopatiích se v našich zemích rozšiřovaly jen pomalu. Prvé písemné práce se objevují v druhé čtvrtině 19. století v souvislosti se začátkem přednášek ze zubního lékařství na pražské universitě. Zmínky o sliznicích a chorobách měkkých tkání dutiny ústní nacházíme až v poslední čtvrtině 19. století, ato ještě z pera nestomatologů.

Tato situace se zlepšila až se začátkem vydávání časopisu Zubní lékařství /později Čs. Stomatologie/ od roku 1900. Přesto až do roku 1919 bylo ještě prací málo. Se zakládáním nových klinik vznikala i prvá parodontologická oddělení ve třicátých letech: 1931 ve Státním ústavu pro zubní lékařství, 1935 pak v nemocnici ve Zlíně a na I. stomatologické klinice v Praze. Tím se do roku 1949 zvýšil počet prací na stovku. Přibyl i časopis Stomatologický věstník /Brno 1934/.

Zřízením studia stomatologie jako samostatné větve lékařských fakult stoupl i počet česky psaných prací. Postupně od roku 1960 vznikala parodontologická křesla a oddělení až na úrovni okresů. O parodontopatiích se jednalo na sjezdech a sympoziích. Přibývalo disertačních prací s touto tematikou a habilitací v oboru. Vytvořila se i parodontologická komise, z níž přes sekci vznikla až samostatná společnost v rámci České lékařské společnosti. Začal také vycházet časopis Praktické zubní lékařství /1953/.

Největšího rozvoje dosáhl obor v sedmdesátých a osmdesátých letech, kdy se i zájem o choroby sliznic a měkkých tkání ústní dutiny vyrovnal parodontopatiím.

Devadesátá leta s rychlou privatizací rozvoji specializovaného oboru příliš nepřejí. Počet publikací se zatím nezmenšil, ale hledá se způsob jak opět zainteresovat soukromé lékaře o parodontopatie, zejména hmotně se strany pojišťoven.

V české literatuře bylo do roku 1999 publikováno 615 prací a vydáno 28 knih a skript s tematikou oboru.

V práci jsme stručně upozornili na různé významné události a akce týkající se oboru i na významné osobnosti v jednotlivých obdobích.

T a b u l k a 1

Publikace s tematikou parodontopatií a chorob úst

Leta	Parodontop.	Choroby úst	Knihy, monografie, skripta
Do 1919	4	8	4
1920-1949	93	8	4
1950-1959	36	18	6
1960-1969	70	50	4
1970-1979	70	35	5
1980-1989	58	50	3
1990-1998	58	57	2
Celkem	389	226	28
	615		

Literatura

- Jebavý, Z.: Stručný nástin bádání o parodontopatiích do konce 19.století. Čs.Stomatol.1961,roč.61,č.3.s.206-212
- Parodontopatie v českém písemnictví do roku 1939. Čs.Stomatol. 1964,roč.64,č.5,s.365-368
- Parodontopatie v československém písemnictví v letech 1939-1949.Čs.Stomatol.1964,roč.64,č.9,s.446-450
- K nedožitým 80.narozeninám doc.MUDr.Čestmíra Parmy, Dr.Sc. Prakt.zub.Lékař. 1972,roč.20,4.7,s.221-223
- Vývoj parodontologie na území České socialistické republiky. Švejda,J.,aspol.: Sborník "75 let České stomatologické společnosti.1972,s.69-76
- Vzpomínka na MUDr.Karla Breuera. Čs.Stomatol. 1975, roč.75,č.5,s.386-388
- Začátky odborně pěstované parodontologie v České republice. Čes.Stomatol. 1995,roč.95,č.3,s.105-111
- Parodontologie a choroby ústních sliznic v České republice v letech padesátých a šedesátých. Čes.Stomatol. 1995,roč.95,č.1,s.30-36
- Onemocnění ústních sliznic a jazyka v české literatuře do roku 1950. Čes.Stomatol. 1998,roč.98 v tisku
- Matoušek,M.: Materiály k dějinám stomatologie.Praha 1963-skripta
- Niklíček,L.,Štein,K.: Dějiny mediciny v datech a faktech. Avicenum.1985,Praha
- Urban,F.: Třicet let práce Čs.stomatologické společnosti. Čs.Stomatol. 1975,r.75,č.5,s.313-321
- Česká stomatologie roč. 1 - 98, 1900-1998
- Zubní lékařství 1900-1905- příloha Lékařských listů
1906-1908- samostatný časopis
1909 nevycházal-přerušeni
1910-1935- součást Čas.Lék.čes.
- Československá stomatologie 1936-1993 - samostatně
Česká stomatologie 1994 až dosud
- Praktické zubní lékařství 1953-1998, roč. 1-46
- Stomatologický věstník /Brno/ 1934-1950, roč.1-16
- Stomatologické zprávy OIS 1957-1991, roč. 1-33
- LKS /časopis České stomatologické komory/1991-1998,roč. 1-8
- Všechny ostatní ^{české} lékařské a přírovedecké časopisy.